

Siv se veteran smehlja
in z resnobnim deje znakom:
»Kadar smrt čez plan divja,
brati častnika s prostakom;
zapustivša bojni grom:
častnika ves svet proslavlja,
a prostak-prosjačec hrom
v bedi rodno vas ostavlja!...«

IMENITNA 50-LETNICA*). BOŽIDAR TVORCOV. KALUGA.

Dne 31. avgusta st. sl. minolo je 50 let, kar je vstopil na literarno tvorišče graf Lev Nikolajevič Tolstoj.

Den za dnem praznujemo važne i nevažne obletnice, i tudi petdesetletnica takega pisatelja, kakoršen je gosp. Tolstoj, seveda ni minevala bezsledno.

Vsi naši listi, ruski in neruski, od 31. avgusta so prepolnjeni zaglavij na temo 50 letnega služenja literaturi Leva Nikolajeviča. Pa čuden utis proizvajajo te ocene

*) Le malo je na svetu pisateljev, katerih ime bi bilo tako znano in tako čislano širom sveta, kakor je ime častitljivega Rusa Leva Tolstega. To se je tudi ponovno pokazalo o priliki petdesetletnice njegovega delovanja.

Tudi Slovenci seveda poznamo in čislamo Leva Tolstega ter zasledujemo literarne in druge pojave, ki so z njim v zvezi. Vsekako tega ne delamo tako točno in intenzivno kakor drugi, večji kulturni narodi n. pr. Francozi, Nemci, Angleži; oni se neporedno seznanjajo z delovanjem in mišljenjem Tolstega.

Te narode pred vsem zanimajo filozofična, umetniška in socijalna načela Tolstega. Mi pa crpimo svoje znanje o njem — žalibog — skoraj samo iz poročil tujcev in tudi to le površno in netočno.

Našemu listu je poslal k spominu petdesetletnice Tolstega naš rojak profesor g. Štiftar iz Kaluge to kratko poročilo, ki nam nikakor ne ugaja v svojih zaključkih, ki pa je sicer zelo zanimivo in ga ravno iz tega vzroka priobčujemo. Tolstoj je nedvomno častitljiv, velik duh, ki je globoko uplival na rusko socijalno zavest. Tako je najbrže tudi nova zakonska reforma glede nezakonskih otrok (o kateri prinašamo poročilo na drugem mestu) vzklikla iz semena, katero se trudi vsejati v dušo človeštva veliki in resni sejalec z Jasne Poljane, kakor lepo zaključuje svoj članek o isti zakonski reformi M. B. v Berolinski »Die Frau«. Uredništvo.

grafove literarne delavnosti na svežega, brezpristranskega čitatelja. Protitolstovci začenjajo od »za zdravje« i končajo s »za upokoje«, kar je čisto umljivo in npravno za tistega, kdor vestno sopostavlja prve umotvore velikega pisatelja-umetnika s poslednimi pisanji zmedenega filozofa-moralista. Zato Tolstovci pa so v svojih izvajah nekako podobni tisti vevrci, katero so muhasti otroci posadili na kolesce, katero se pa ne vrti ravno-merno, a suče se švepasto ter pričinja mali, nedolžni živalici veliko težav i muk... Tudi to je čisto npravno i umljivo: žal jim je Leva Nikolajeviča, boje se priznanja, da je iz božanstva istino umetalne, narodne misli g. Tolstoj pal na podnožnik malika pijanega, uličnega modrovanja... Pa vse te presoje so le mimoletne, torej le maloveljavne, i mi označimo spomin dolgoletnega literaturnega delovanja g. Tolstogo svojeobrazno, z dvema beležkami, iz kojih prva pokaže, kako sodi g. Tolstoj o ruski sodobni literaturi, druga pa zasvedoči o veljavi Tolstovskih besed z ljudmi, kateri mu noč i den v njegovi živopisni Jasni Poljani ne dajo pokoja.

I.

Neki Polenec napisal je roman, kteremu je g. Tolstoj, se ve da po prosbi samega avtorja, predposlal predgovor. Iz tega predgovora so ruski listi mnogo zajemali. Mej drugim našli smo v »Rodni Reči« tak odziv velikega pisatelja o ruski literaturi, posebno o literaturi tekoči, njemu sodobni:

»Za mojo dobo, za kakih 50 let, vsršilo se je porazno poniženje okusa i zdravega smisla čitajočega občinstva. Opazovati moremo to poniženje v vseh strokah literature, pokažem pa le nekatere, bolj vidne in bolj znane mi primere. V ruski poeziji, na primer, Puškina, Lermontova, (Tjutčeva navadno pozabljajo), pesniška slava prehaja najprej k pesnikom jako dvomljivim: Majkovu, Polonskemu, Fetu;

potem k Nekrasovu, ki nima ni kaplje pesniškega dara; potem k umetnemu i prozaičnemu stihotvorcu Alekseju Tolstomu; potem k enoobraznemu i slabemu Nadsonu, potem k čisto brezdnemu Apuhtinu; a zatem se uže vse meša, i javljajo se beletristi, ime pa jim je legion, kateri celo ne vejo, kaj je prav za prav umetnost i kaj pomeni to, kar pišejo, i zakaj pišejo.«

Taka sodba seveda ni lepa, ker ni pravična; odlična pa je le po svoji doslednosti: gosp. Tolstoj je uničil Boga, carja, narod, taisti gosp. Tolstoj je porušil tudi vse zakone estetike, i neki francoski kritik ima prav, če je povodom Tolstovskih naukov vskliknol: »Gospoda, vstanite, Scyth gre!« ...

II.

Si pač ni trudno predstaviti, kako morajo nadojedati velikemu pisatelju tisti posestniki — i Heleni, i Judeji, i akademiki —, kateri k njemu vzivljajo, mu čitajo svoje proizvode ter mu govorijo razne nebilice, po slovenski neumnosti! I se ve da g. Tolstoj ne bo razsipal svoje zaduševne misli i literarna mnenja pred vsakim prohodimcem, i se ve da on ž njimi ni iskren ter jim govori reči, pogosto ene drugim nasprotujoče. Neki sotrudnik židovskih novin po taisti »R. R.« pripoveduje o svoji besedi z grafom sledeče:

»Nordau, pravi Žid, tvrdi, da Lev Nikolajevič ne odobrava Niče-ja. (Nietzsche) Pa to ni res. Jaz pomnim besedo z grafom. Jaz sem besedoval s Tolstim tudi o Niče-ju, šla je beseda tudi o Nordau.«

»— Ne glede na to, da je Niče naj darovitejši iz vseh sodobnih filozofov, — rekel mi je g. Tolstoj (njegove besede sem si koj zapisal), — Niče mi je zdaj posebno drag kot more biti edini iz modrijanov, kterega resno zanimajo vprašanja o morali. Zdaj je vsa filozofija le metafizična.«

»— To pa še ni vse, da je on nadarjen in resen. V Niče-ju je nekaj več: Globoka iskrenost, ktera je tak redka in tak

draga nam v filozofu. Z Niče-jem moremo prepirati se, moremo mu ne pritrjevati, pa vselej moramo pomniti, da je on eden iz tistih umov, kateri se na sredini ne ostanjavljajo.«

Tako je govoril graf besedovavšemu ž njim Judeju. Zdaj pa čitajte iskrene besede pisatelja, ispolnjene sile in svete jeze i natisnjene in extenso v omenjenem zgoraj predgovoru romana Polenčevega. Ta goreča propoved nadaljuje misli grofove o tekoči, sodobni mu literaturi in intelligentnem občinstvu, se ve da najprej ruskem, a zatem i vsesvetnem. Glasi se pa tako:

»V naši dobi je nevednost »naobražene« tolpe zašla tako daleč, da vse istino velike mislitelje, pesnike, prozaike, kak starih časov, tako tudi 19. veka, smatrajo za odstale, kateri uže ne zadostujejo visokim i tenkim zahtevam novih ljudij. Na vse to gledajo ili s prezrenjem, ili z velikodušnim usmehljajem. Za posledno besedo filozofije v naši dobi priznavajo breznavstveno, neotesano, visokoparno in brez vsake zveze godljo (to pomeni ruska »boltovnjá«!) Niče-ja. Brezsmisleni, umetni nabor besed, zvezanih razmerom i rimo raznih dekadentskih stihotvorov, smatrajo za pesništvo višega razbora i svojstva; na vseh gledališčih stavijo piece, kojih smisla nikdo, se ve da tudi sam avtor, ne zna; v tisočih izvodov tiskajo i razpošiljajo, pod firmo umetnih proizvodov, povesti i romane, kateri nimajo v sebi ni vsebine, ni umetnosti...«

Če je to pisal g. Tolstoj iskreno, od vsega svojega srca, kakor menijo nekteri ruski pisatelji i drugi, priprosti ljudje, kateri se radi bahajo, da so si zakupili i tolstovščino i samega Tolstoga, — tedaj je pa že veliko gorje najprej ruskemu liberalno-anarhičnem občinstvu in dijaštvu, klanjajočemu se »velikemu starcu« kot edini, dasiravno tudi ne polni avtoriteti; potem gorje tudi tistim Slovencem, ki v ruski »naobraženi tolpi« vidijo predstavi-

telja progressa v Rusiji (pa kakega?! — o tem pa nikdo menda resno ne misli...) ter jej zato sočutijo ter njenim »korifejem« à la Maksim Gorkij kurijo i kadijo, da je »vonjava« slišna daleč za predeli Slovenije, žalostne, v poslednji dobi raskosane i razmesarjene od bezumja Slovencev; i končno gorje, največe gorje pa samemu grafu Tolstomu, kateri si je sam mej prvimi prizadeval, da bi na pepelišču minuvših autoriet vzdignol si spominek svoje slave, ki se svojim vplivom najizdatneje pomaga, da »v tisočih izvodov izhajajo ter se širijo« po vsej brezpredelni ruski zemlji z velikim uspehom take knjige, »take piece, povesti i romani«, o katerih tak goreče, tak silno, tak srdito in uničevalno govori Lev Nikolajevič, sramoteč se svojo oholoj osodoj priznane, vsakemu ruskemu srcu predrage pesnike, kakoršni so Majkov, Polonskij i Fet, kar pa ga kar nič ne ženira, da se z avtorji teh piec, povestij i romanov à la Čehov en comp. z Maksimom Gorjkim večno brata i peča, a na svetlopisih se ž njimi celo objema da jakša... Hus bi menda tudi na to zrelišče vskliknol: »O sancta simplicitas!« Po našem pa bo bliže k istini, če rečemo: »Mundus vult decipi, ergo decipiatur...«

FANTAZIJE IZ LJUTOMERSKIH GORIC. SPEVAL V. S. FEDOROV. DUNAJ.

Tisoč krilatih želja
v najinih dušah vzkipeva,
kadar na tih večer
sobica v mrak se odeva.

Širijo takrat v vsemir
carstva se naj' nega meje...
Ljubica, dober je Bog —
sreče dih v carstvu nam veje.

Ljubica, dober je Bog —
kadar v viharju ognjenem
vozi nad nami se tod,
se te v ljubezni oklenem,

Ljubica, dober je Bog —
kadar na ustnih otroških
v sladkem smehlaju ga zrem,
sanjam o dnovih proroških.

* * *

Krvavi na vztoku, krvavi...
Zarja mlada novi dan oznanja —
Težke sanje duša moja sanja,
tam na vztoku zarja krvavi.

Težek, mračen nam prihaja dan.
Solnce ni... viharji se rodijo,
v vrhah tam lesovi že šumijo...
Aj, viharen nam prihaja dan.

Krvavi na vztoku, krvavi...
Težke sanje duša moja sanja;
zdi se mi, da zarja nam oznanja
novo dobo, čas viharjih duij.

Dnij viharjih, ko krvavi boj
ljudstvo bije za pravice svoje,
v smrt pošilja svoje krepke roje —
Težek je za pravdo sveto boj...

* * *

Sen jutranji vzplul je nad gorice
in objel jih z zlatimi trakovi
in objel jih z mladih cvetk je vonjem,
ki z nebeško roso okrepane
so kelih razgrnile svoje,
da dario jutranjo daritev.
Zadehteli v oknih karanfili,
zadehteli v gredah hijacintij
pa so dušo opojili mojo
in zvbili v sobico me tiho...
Zarja vzhaja nad gorice naše
in oznanja sinji dan seljaku,
ki spočit od težkega napora
krepke volje spe na delo novo...
Zarja vzhaja meni v sobi tih,
ah, na licih tvojih zarja mlada,
iznad zarje pa dve svetli solnci,
solnci dve — detinji to očesi...
Pa poklekнем pred cvetočo zarjo
in pred solnci jasnimi poklekнем,
smeh božanski plava mi na ustnih.
In zadivljen vzkliknem v božje jutro:
»Zdrava, zarja mladega življenja,
zdravi, solnci svitli, moj ponos!...«

